

Predgovor

Na temu etnonacionalizma i religije na Balkanu, a posebice u okvirima bivšeg jugoslavenskog prostora, napisano je i rečeno mnogo toga. Neke stvari su sastavljene i izgovorene u afektu, neke u brzini, neke su pretjerane, neke odviše ostrašćene, neke odviše hladno promotrene, neke potpuno promašene, neke pak izuzetno kvalitetne i promišljene, no svima njima je zajedničko da su, na ovaj ili onaj način, neupitno doprinjele širem uvidu u kompleksnost dotične problematike. Građa o kojoj je ovdje riječ i kroz koju, sad već gotovo čitava dva desetljeća, neprestano prolazim, uistinu je iscrpna, te se još uvijek pronade poneki komadić koji upotpunjava ovaj uistinu jedinstven i delikatan mozaik postjugoslavenskog sakralnog i sekularnog odnosa.

Međutim, sagledavano iz rakursa moje profesije, neupitno se može primijeniti zamjedba Marka Thompsona koji je, u osvrtu na knjigu "Nasilje kao generativna sila" Maxa Bergholza, ustanovio kako je nasilje na Balkanu previše opisano, a premalo objašnjeno, a gotovo je navlas isti slučaj i s, recimo to uopćeno, teologijom. Kritika religijskih struktura

utopljenih u salamuru etnonacionalizma u postjugoslavenskom kontekstu poprilično je obimna i u mnogome je ozbiljna, no ipak ono što čitavom tom korpusu nedostaje jest jedna konkretna znanstvena profilacija, koja bi imala kako jasne kriterije tako i dostatno kapaciteta za adekvatnu i konstruktivnu obradu malformacija nastalih intenziviranjem odnosa između etnonacionalnog i religijskog aspekta.

Za to pak teologija, premda po svemu prioritetna, nije dostatna, jer pristup neophodno mora biti interdisciplinarnog karaktera, te uključiti mnoga povijesna, politička, društvena, sociološka, etnološka, antropološka, kulturološka, umjetnička te i na druga istraživanja kako bi se uspjela sklopiti jedna čvrsta i adekvatna konstrukcija, koja je u stanju prodrijeti mnogo dalje od samih reperkusija sakralizacije etnonacionalističkih narativa kao direktne posljedice nekritičkog prihvaćanja agendi etnički orijentiranih politika od strane određenih religijskih krugova.

U tom je smislu rukopis, koji je pred vama, svojevrsni nastavak diskursa koji sam s tom namjerom i na tom, znanstveno podrobnijem, nivou započeo već svojom prvom knjigom, dok ovom taj isti diskurs širim, produbljujući ga. Prodor o kojem je ovdje riječ, naime, ponire u samo srce dotične problematike, te razlaže na proste faktore fenomen etnoreligijantstva unutar srpskog pravoslavnog i hrvatskog katoličkog korpusa, ulazeći u nutrinu tog zastranjenog vida zajedništva, s jasnom namjerom da ga posve dokine. Drugog načina naprosto nema, a i kad se s vremena

na vrijeme takvo što pojavi, svako već omanje zagrebanje ispod površine ubrzo dovede do zaključka kako se tu ne radi ni o kakvu rješenju, već o manje ili više dobro upakiranom izgovoru. Stoga, teološki diskurs koji nudim stremi anulaciji i takvih opcija.

* * *

Kao i uvijek do sada, zahvale prvotno idu mojoj "rođenoj" i mojoj "prigrbljenoj" obitelji, te mojim dragim prijateljima na neumornoj i bezrezervnoj podršci svih ovih desetljeća, čije je prisuće u mom životu trajni izvor snage, stabilnosti i inspiracije. Spoznaja da su tu održava me ispunjenim i stabilnim u svim aspektima moje svakodnevnice, i oni su kao takvi neupitno najveća vrijednost koju "posjedujem".

U striktno akademskom smislu pak, mada mnogi od njih spadaju u gornju kategoriju, posebnu zahvalnost dugujem ljudima čije su predanost i razumijevanje neizostavne stavke u uspješnom dokončanju ovog istraživanja koje sad ukoričeno stoji pred vama. To se, primarno, odnosi na mog "akademskog vodiča" Reintera Anselma, mog "dobrog duha" Zorana Grozdanova, te "tihu vodu koja brijege dere" Carolin Rölle, koji mi godinama, uporno, pružaju kvalitetno vodstvo i izuzetno ohrabrenje u, praktički, svemu što radim. Duboka zahvala, također, ide mojim dragim suborcima, Slavenu Raškoviću i Nataši Govedarici, bez čije svesrdne pomoći i razumijevanja puno ozbiljnih aktivnosti zadnjih godina ne bi zaživjele, pa tako ni ekspresno

izdanje ove knjige na našem jeziku, gotovo istovremeno kad i publiciranje engleskog originala. Dakako, jedno veliko hvala ide i Ivanu Čoloviću koji je svojim uvrštavanjem ovog djela u Biblioteku XX vek, ovom radu, kao i meni samom, učinio izuzetnu čast. Nadalje, Paulu Mojzesu se vjerojatno nikad neću moći dovoljno zahvaliti za sve ono što već čitavo jedno desetljeće vrlo nesebično i učiteljski smjerno čini za mene. Ivici Mutaku, Jamesu Hamricku, Radivoju Simiću, Dragani Divković, Nives Franić, Ivi Zenzerović, Ivi Družiću, Lidiji Matošević, Vesni Teršelić, Anti Filipoviću-Grčiću, Emiru Imamoviću Pirkeu, Viktoru Ivančiću, Nikodimu Kosoviću i Nadi Glad ide jedno zasebno hvala za sav poticaj, suradnju, upute, savjete, ali, što je itekako važno, pravodobne i korisne kritike koje mi ne daju završiti na stranputicama mlakih i osrednjih radova.. Kolegama s Protestantskog fakulteta na LMU-u u Münchenu, iz Sveučilišnog centra za protestantsku teologiju "Matija Vlačić Ilirik" u Zagrebu, iz organizacije Brot für die Welt iz Berlina, iz Evangeličke luteranske crkve u Bavarskoj, iz Evangeličke crkve u Njemačkoj, kao i Christianu Albrechtu, Günтеру Riedneru i Wolframu Langpapeu, nisam ništa manje zahvalan. Zajednička predanost i stručnost svih navedenih odigrali su važnu ulogu u oblikovanju i stvaranju ove knjige.

B. S.

Na Svjetski dan pingvina (jer kad jedan padne ostali skaču), 25. aprila 2024.